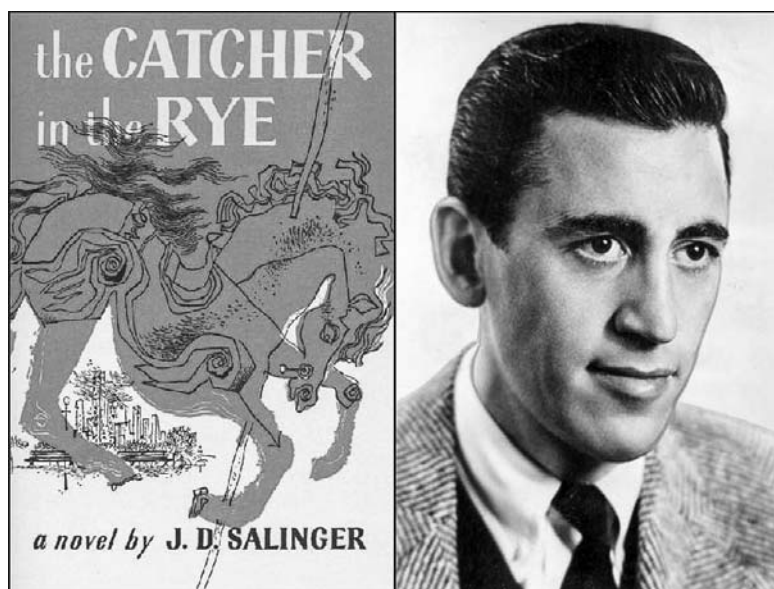

У сістэме іншых каардынат

Калі падлеткам вы прыйдзеце ў бібліятэку і запытаецеся, што цікавага можна ўзяць пачытаць, з вельмі вялікай верагоднасцю вам параяць «Лаўца ў жыце» Джэрома Сэлінджэра. Гэтая кніга нават цяпер, калі перад школьнікам адкрыта сеціва са стракатымі старонкамі, фільмамі ды музыкай, застаецца актуальнай і запатрабаванай. Пры тым што ў «дарослай» літаратуры яна часцей губляецца і забываецца.

Уладзіслаў Салодкі

Сапраўды, «Лавец у жыце» — рэч, пра якую вы пачуеце хутчэй ад падлетка, чым ад дарослага. Я таксама даведаўся пра яе рана, але доўга не рашаўся чытаць. Прачытаўшы ж, зразумеў, чаму кніга падабаецца менавіта ў такім неспакойным узросце. Так, гэта не той твор, які будзе цікава перачытваць на працягу ўсяго жыцця, як, напрыклад, «Маленькага прынца» Экзюперы, дзе ёсць простыя думкі, што зразумее і дзіця, а ёсць такія, што адкрываюцца ўжо ў сталым узросце. «Лавец у жыце» — па сутнасці, дзённік «падлецтва», дзе з хірургічнай дакладнасцю абазначаны многія праявы гэтага ўзросту. Кожнаму прыемна чытаць кнігу, думкі якой сугучныя з уласнымі. А падлетку гэта асабліва патрэбна. Калі здаецца, што цябе не разумее ўвесь свет, то ўбачыць героя, праблемы і думкі якога так падобны на твае, — не проста прыемнасць, а паратунак.

Другі раз я звярнуўся да твора, калі ўжо вучыўся па перакладчыцкай спецыяльнасці. «Лавец у жыце» — сапраўдны трэнажор для перакладчыка. Твор ужо разабраны на хрэстаматыйныя прыклады выкарыстання перакладчыцкіх прыёмаў. Таму я быў здзіўлены, што Холдэн Колфілд, галоўны герой, дагэтуль не загаварыў па-беларуску! Як паказвае практыка, сусветна вядомы раман не губляе сваіх ідэй і пачуццяў у перакладах на розныя мовы, а наадварот — становіцца бліжэй да чытача, які часцей не валодае яшчэ мовай арыгінала. Раман у поўнай меры дазваляе адчуць прыгажосць перакладу мастацкай літаратуры, дзе важна захаваць настрой і эмоцыі. Мне ў нейкай ступені было прасцей зрабіць гэта, бо сам пакуль далёка не адышоўся ад узросту галоўнага героя, думкі якога часта яшчэ неўпарадкаваныя, катэгарычныя, рэзкія. Ужо ў першых абзацах твора выяўляюцца асаблівасці і характэрныя рысы аповеду.

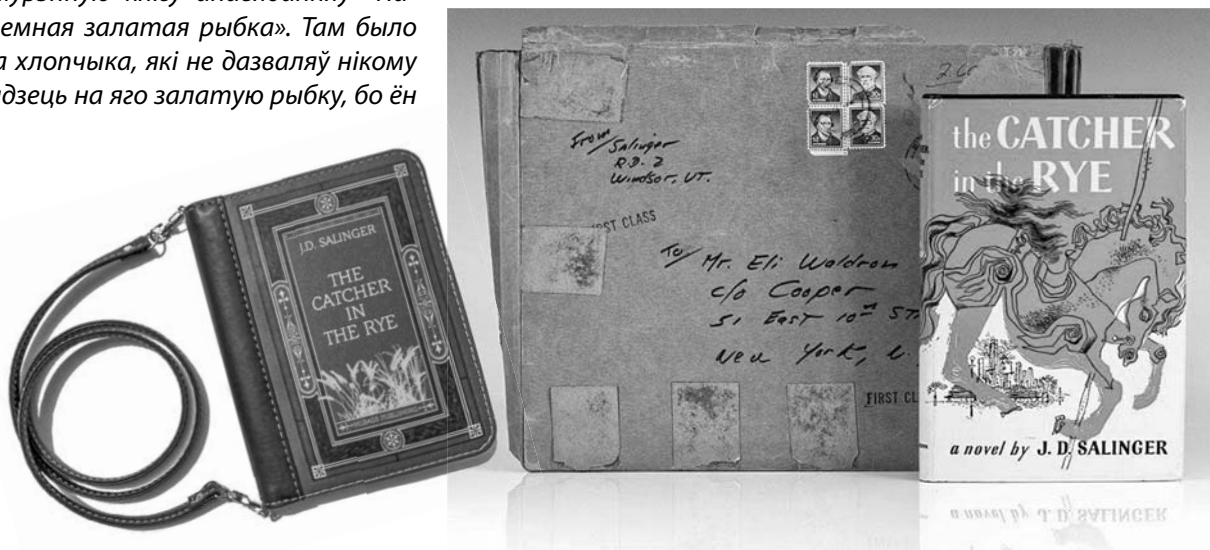
Калі вы сапраўды жадаеце пачуць гэтую гісторыю, то першае, пра што вам, верагодна, захочацца даведацца, — дзе я нарадзіўся, як правёў сваё абы-якое дзяцінства, чым займаўся бацькі да майго нараджэння — карацей кажучы, усю гэтую

дэвід-каперфільдскую лухту, пра якую я, па шчырасці, не маю аніякага жадання распавядаць. Па-першае, гэта мяне нудзіць, а па-другое, бацькоў некалькі разоў удар хапіў бы, калі б я толькі ляпнуў штосьці пра іх асабістыя справы. Яны вельмі не любяць такога, у прыватнасці бацька. Не, я нічога не кажу, яны добрыя людзі, але ж крыўдлівыя — гамон. Я ж і не збіраюся расказваць вам усю сваю чортаву біяграфію ці яшчэ што-небудзь такое. Я проста хачу распавесці тую шалёную гісторыю, якая здарылася на мінулае Раство, перад тым як мяне так прыціснула, што я вымушаны быў прыехаць сюды і супакоіцца. Я ўсё гэта расказваў Д. Б., а ён жа брат мне і ўсё такое. Ён жыве ў Галівудзе. Гэта не надта далёка ад майго балота, і ён часцяком, ледзь не кожныя выхадныя, прыязджае да мяне. У наступным месяцы, пэўна, ён і адвядзе мяне дадому. Ён нядаўна набыў «ягуар», адну з тых англійскіх цацак, што могуць выдаць дзвесце міль у гадзіну. Ён аддаў за машыну дзесь чатырыста долараў з гакам. Грошай у яго цяпер хапае. Раней жа такога не было. Ён быў шараговым пісьменнікам, як жыву дома. Напісаў ачмурэнную кнігу апавяданняў «Патаемная залатая рыбка». Там было пра хлопчыка, які не дазваляў нікому глядзець на яго залатую рыбку, бо ён

набыў яе за ўласныя грошы. Ашалець можна! Цяпер ён, у сэнсе Д.Б., у Галівудзе, прадаўся там зусім. Калі я што і ненавіджу, дык ягонае кіно. Нават і не ўспамінайце кіно гэтае пры мне.

Пачну свой аповед з таго дня, калі я кінуў Пэнсі. Пэнсі — гэта школа ў Эйджэрстаўне, штат Пенсільванія. Вы, пэўна, чулі пра яе. Ну хоць рэкламу ды бачылі. Яны даюць рэкламу ці не ў тысячы часопісах, заўсёды малюючы прыгажуну, што на кані пераскок-вае праз плот. Такое адчуванне, што адзінае, чым займаюцца ў Пэнсі, — увесь час гуляюць у пола. Ды я ніводнага разу тут каня паблізу не бачыў. А пад выявай хлапца на кані заўсёды пішуць: «З 1888 года мы робім з хлопчыкаў смелых і высакародных юнакоў». Лухта ўсё гэта! Нічога такога не робяць ні ў Пэнсі, ні ў любой іншай школе. Не сустракаў я тут нікога «смелага» і «высакароднага» ўвогуле. Гады ў рады сустрэнеш такога, дык лічы, што і пашанцавала. Ды і тыя, напэўна, да Пэнсі такімі былі.

З першых радкоў герой бунтуе супраць кананічнай экспазіцыі. Адразу ж заўважаюцца і адметнасці яго маўлення, сапраўды падлеткавага: словы-паразіты (*and all*, што паўтараецца амаль у кожным сказе на працягу ўсяго твора), лексіка ніжняга рэгістра мовы (*crap, as hell, goddam*). Усё гэта патрабуе перакладу. І тут узнікае дылема: згладзіць, праігнараваць гэтую лексіку, як традыцыйна было прынята ў айчынных перакладчыкаў, ці шукаць беларускія адпаведнікі, імкнучыся перадаць эмоцыю арыгінала. Я выбраў другі варыянт. Канечне, лягчэй было б зрабіць тэкст нейтральным, абышоўшы вострыя вуглы, але ж аўтар выкарыстоўваў пэўную лексіку з канкрэтнай мэтай: перадаць мову падлетка. Таму ў перакладзе можна знайсці размоўныя слоўцы ды канструкцыі: «усю гэтую дэвід-каперфільдскую лухту», «удар хапіў бы», «але ж крыўдлівыя — гамон», «дзесь чатырыста долараў з гакам», «ачмурэнную кнігу» і г. д. Але адной лексікай не абмежавацца: перадаць лёгкі сарка-

стычны настрой дапамагла інверсія. Холдэн кажа пра ўсё іранічна, з'едліва, бо яму кідаецца ў вочы тое, да чаго дарослыя ўжо прывыклі. Нездарма ж і Караткевіч пісаў, што чалавек найбольш сумлены да дваццаці пяці гадоў! Эмоцыі героя яркія, паюнацку гіпербалізаваныя: калі штосьці не падабаецца — ён ненавідзіць, а калі наадварот — любіць усім сэрцам. Пачуцці мяняюцца рэзка, імгненна.

Ён паглядзеў на мяне і зноў заківаў галавой з вельмі сур'ёзным выразам твару. І раптам мне стала так пякельна шкада яго. Але сядзець з ім я болей не мог, бо мы разважалі з процілеглых пунктаў гледжання, бо кожны раз, калі ён кідаў што-небудзь на ложак, ён трапляў міма, бо было цяжка глядзець на яго зношаны халат, расхінуты на старэчых грудзях, бо ў доме невыносна пахла лекамі ад насмарку.

— Ведаеце, сэр. Не трэба хвалявацца наконт мяне, — кажу я. — Усё будзе добра! Гэта ў мяне цяпер гады такія. Усе ж пераадольваюць пераходны ўзрост, ці ж не так?

— Не ведаю, хлопча. Не ведаю.

Цярпець не магу, калі так гавораць.

— Так, усе праходзяць праз гэта, — даводжу я. — Калі ласка, не трэба за мяне хвалявацца, — я ажно паклаў яму руку на плячо. — Дык не будзеце?

— Ці не вып'еш кубчак гарачага шакаладу? Місіс Спэнсэр магла б...

— З задавальненнем, з вялікім задавальненнем, але ж справа ў тым, што мне трэба ісці. Мне трэба неадкладна зайсці ў спартыўную залу. Але дзякуй. Шчыры дзякуй вам, сэр.

Пасля мы паціснулі рукі і ўсё такое. І ад гэтага мне стала да болю сумна.

— Я напішу вам пару слоў, сэр. Выздараўлівайце.

— Да пабачэння, хлопча.

Калі я ўжо зачыніў дзверы і апынуўся зноў у гасцёўні, ён штосьці крыкнуў, але я дрэнна пачуў яго. Я амаль ўпэўнены, што ён пажадаў мне «Поспехаў!». Усё ж спадзяюся, што не. Ніколі нікому не гавару «Поспехаў!». Калі добра падумаць, так казаць брыдка.

Холдэн то «цярпець не можа» свайго старога настаўніка, да якога ён завітаў перад тым, як пакінуць сваю школу, праз некалькі радкоў яму «раптам стала пякельна шкада яго».

Герой ненавідзіць фальш і ману, высмейваючы бізнесмена, у гонар якога назвалі корпус, дзе

ён жыве. Не пераносіць яго пафас і доўгія прамовы. Холдэн крытыкуе і самога сябе, называючыся «найгоршым хлусам». Ён з'едліва і па-даросламу востра высмейвае «гэтага Осенбергера», але смяецца з учынку вучня. Тут уся сутнасць яго ўзросту: першыя крытычныя разважанні спалучаюцца з дзіцячым смехам.

Я найгоршы хлус, якіх вы толькі бачылі. Гэта жах нейкі! Калі я іду ў краму набыць часонік, а хто-небудзь запытвае ў мяне, куды я іду, то я лёгка магу адказаць, што ў оперу. Ашалець можна! Вось і тады, калі я казаў старому Спэнсэру, што павінен ісці ў спартыўную залу, каб забраць свае рэчы, я маніў. Не трымаю я ніякіх рэчаў у гэтай няшчаснай зале.

Калі я вучыўся ў Пэнсі, я жыў у корпусе новага інтэрната, названым у гонар Осенбергера. Тут жылі толькі старэйшыя і малодшыя вучні. Я лічыўся малодшым, а мой сусед — старэйшым. Корпус быў названы ў гонар аднаго Осенбергера, які некалі вучыўся ў Пэнсі. Пасля вучобы ён зарабіў гару грошай, зладзіўшы свой бізнес. Ён паадкрываў пахавальныя бюро па ўсёй краіне, дзе можна за якіх пяць долараў пахаваць члена сваёй сям'і. Бачылі б вы таго Осенбергера! Ён, пэўна, запіхвае тых нябожчыкаў у мех ды наўпрост кідае ў раку. Як ні круці, але ён ахвяраваў для Пэнсі шмат грошай, і ў гонар яго назвалі корпус. Ён прыехаў на першую футбольную гульню на сваім велічэзным «кадзілаку», а мы павінны былі ўстаць на трыбуне і голасна яго вітаць. А наступным ранкам у капліцы ён выступіў з прамовай, што доўжылася гадзін дзесяць. Распачаў ён яе дзесьці пяцідзесяціцю старажытнымі анекдотамі, каб толькі паказаць, які ён свойскі хлопец. Гэта, канечне, моцна! Пасля распавядаў, як ніколі не саромеўся ў цяжкія часіны свайго жыцця ўкленчыць і звярнуцца да Бога. Ён даводзіў, што нам заўсёды неабходна маліцца Богу, звяртацца да яго, дзе б мы ні былі. Ён казаў, каб мы трымалі Ісуса за свайго сябра, кажаў, што сам увесь час размаўляе з Ісусам, нават знаходзячыся за рулём. У мяне ажно вочы на лоб палезлі! Ужо бачу, як гэты пустабрэх няшчасны, пераключаючыся на першую перадачу, просіць Ісуса даслаць яму болей нябожчыкаў.

Адзіная светлая пляма ў яго прамове здарылася якраз пасярэдзіне яе. Ён распавядаў нам, які ён малойца, які зух і ўсё такое, і тут нечакана

хлопец, Эдгар Марсала, які сядзеў якраз насупраць мяне, добра паддаў газу. Вядома, гэта жажліва, тым больш у капліцы, але ж было надта пацешна. Братка Марсала! Ледзь дах не зляцеў! Ніхто ўголас не засмяўся, а Осенбергер зрабіў выгляд, што нават нічога не чуў, але стары Цёрмер, дырэктар, які сядзеў тут жа, справа, на кафедры, далібог, пачуў усё добра. Раззлаваўся дырэктар так, што хавайся ў бульбу. У той момант ён нічога не сказаў, але наступным вечарам прымусіў нас прыйсці на дадатковы занятак у холе, дзе ўзяў слова. Ён казаў, што хлопец, які парушыў дысцыпліну ў капліцы, не варты таго, каб вучыцца ў Пэнсі. Мы спрабавалі ўгаварыць Марсала падчас прамовы Цёрмера грывнуць яшчэ раз, але ён быў не ў гуморы. Ну вось так я і жыў у Пэнсі, у новым корпусе, што носіць імя гэтага Осенбергера.

У гэтым урыўку сустракаецца канструкцыя «*that killed me*», якая паўтараецца ў тэксце і далей, але, што цікава, кожны раз патрабуе новага перакладу, часта змяняючы пры гэтым сэнс на процілеглы: «*ашалець можна*», «*у мяне ажно вочы на лоб палезлі*», «*вось гэта гісторыя!*». Менавіта такія, здавалася б, дробязі і робяць пераклад мастацкага твора асабліва захапляльным і творчым.

Пасля прачытанага можа скласціся ўражанне, што герой проста шкадлівае дзіця, але аўтар паказвае, што Холдэн крыху абазнаны ў літаратуры і, вядома, мае сваё меркаванне.

Кнігу, якую чытаў, я ўзяў у бібліятэцы выпадкова. Мне далі не тую кнігу, а я гэтага не заўважыў, пакуль не вярнуўся у свой пакой. Мне выдалі «*3 Афрыкі*» Айзек Дайнсен. Спяраша думаў, што будзе лухта, але кніга апынулася цікавай. Шыкоўная кніга! Я малаадукаваны чалавек, але чытаю многа. Мой любімы пісьменнік — мой брат Д. Б., на другім месцы — Рынг Ларднэр. Брат падарыў мне яго кнігу на дзень народзінаў якраз перад тым, як я паехаў у Пэнсі. У кнізе былі вельмі пацешныя п'есы і яшчэ гісторыя пра тое, як дарожны паліцэйскі захаўся ў адну мілю дзяўчыну, што заўсёды перавышае хуткасць. Але ж паліцэйскі — чалавек жанаты — ажаніцца з ёй ці яшчэ што ён не можа. А пасля дзяўчына гіне, бо яна заўсёды перавышае хуткасць. Вось гэта гісторыя! Увогуле, я люблю кніжкі, у якіх ёсць што-небудзь вясёлае. А яшчэ я чытаю многа з класікі, кшталту «*Вяртанне на радзіму*», мне такое падабаецца, я чытаю мно-

га кніг пра вайну, люблю розныя дэтэктывы і ўсё такое, але яны мяне так не захапляюць. А вось па-сапраўднаму мяне захапляюць кнігі, пасля прачытання якіх узнікае жаданне шчыра пасябраваць з аўтарам, каб можна было тэлефанаваць яму, як толькі ўздумаецца. Але так бывае рэдка. Я б патэлефанаваў гэтай Айзек Дайнсен. І Рынгу Ларднэру патэлефанаваў бы, калі б Д. Б. не сказаў, што той ужо памёр. Але возьмем, напрыклад, «*Цяжар страсцей чалавечых*» Сомерсета Моэма, што я прачытаў летась. Гэта даволі добрая кніга і ўсё такое, але ў мяне не ўзнікае жадання патэлефанаваць Сомерсету Моэму. Вось не ведаю: ну не той ён чалавек, каб мне хацелася яму патэлефанаваць і ўсё такое. Я ўжо лепей тады патэлефанаваў бы Томасу Хардзі. Мне падабаецца яго Юстасія Вэй.

У гэтым урыўку пры перакладзе важна было карэктна перадаць назвы твораў і іх аўтараў. Сэлінджэр, не адступаючы ад традыцый свайго часу, пакінуў шмат алюзій, згадаўшы ў тэксце імёны некаторых аўтараў-сучаснікаў і іх творы. Разам з гэтым тое, як адносіцца Холдэн да пэўных аўтараў і іх творчасці, таксама дазваляе чытачу лепш зразумець яго характар. Падчас перакладу імён і прозвішчаў аўтараў неабходна трымацца традыцыйнай версіі іх перакладу. Таму, напрыклад, Thomas Hardy у перакладзе Томас Хардзі, а не Гардзі, а знакаміты раман Сомерсета Моэма «*Of Human Bondage*» — «*Цяжар страсцей чалавечых*» і ніяк іначай.

Чытаючы думкі галоўнага героя, заўважаеш больш негатыву, крытыкі, нават нянавісці да ўсяго свету. Але з такой жа сілай Холдэн здольны і любіць, шчыра спачуваць. Найбольш любові ў аповесці ў апісанні памерлага брата Алі і малодшай сястры Фібі.

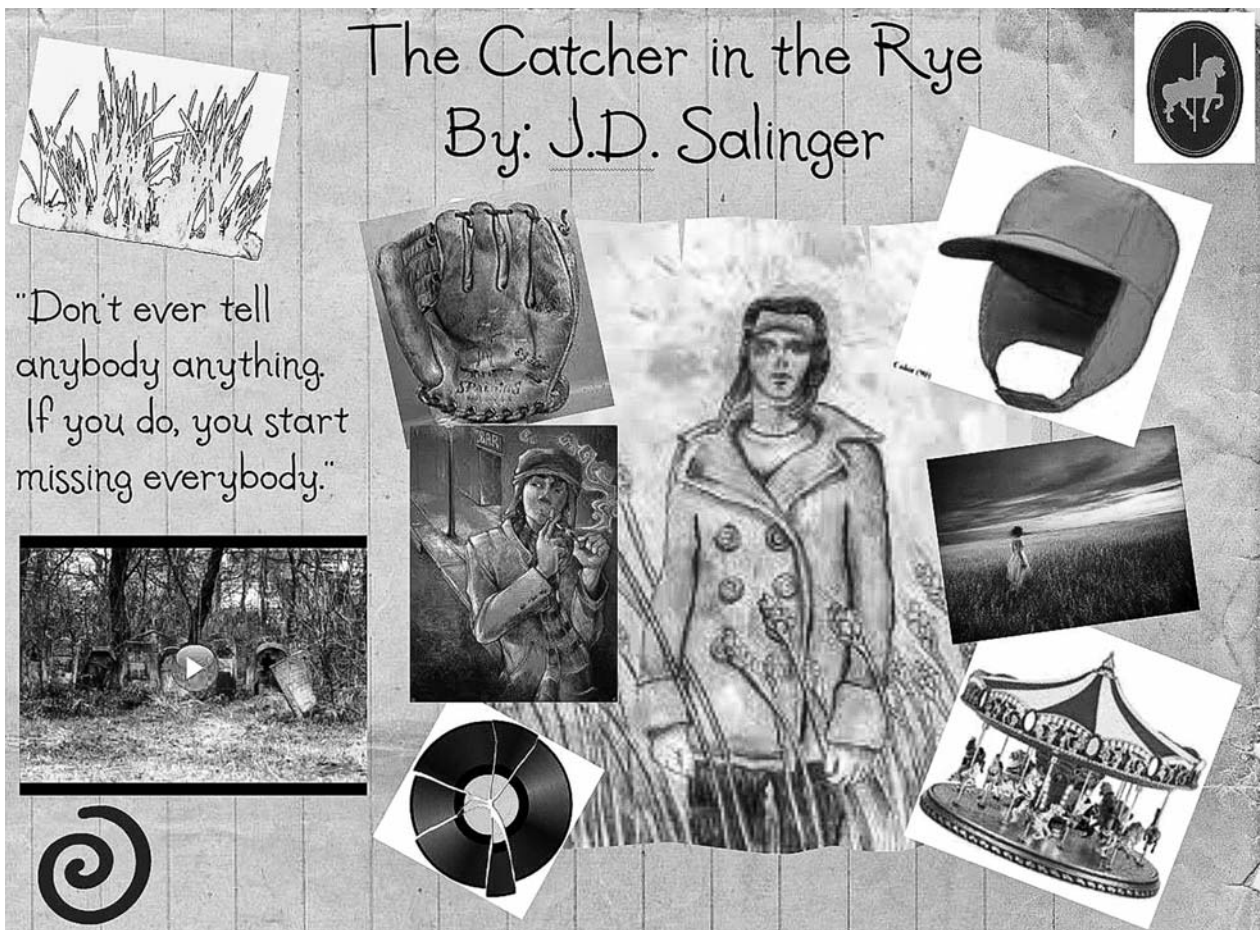
Справа была ў тым, што я не мог уявіць пакой, ці дом, ці што-небудзь такое, каб апісаць гэта так, як прасіў Стрэдлэйтэр. Я ўвогуле не надта захапляюся апісаннямі пакояў і дамоў. Таму я ўзяўся апісваць бейсбольную пальчатку майго брата Алі. Там сапраўды было што апісаць. У майго брата Алі была бейсбольная пальчатка на левую руку. Ён быў ляўша. Там было што апісваць, бо брат распісаў пальчатку вершамі зялёным чарнілам вакол пальцаў, і на далоні, і ўсюды. Ён пісаў іх, каб было што пачытаць, калі побач нічога не адбывалася. Ён памёр. Захварэў на белакроўе і памёр

18 ліпеня 1946 года, калі мы жылі ў Мэйне. Вы б яго ўпадабалі! Ён быў на два гады маладзейшы за мяне, але ў разоў пяцьдзясят разумнейшы. Ён быў ашалець які разумны! Яго настаўнікі заўсёды дасылалі маёй маці падзякі, у якіх пісалі, што для іх вялікае задавальненне, што такі вучань, як Алі, займаецца ў іх класе. І яны не проста так пісалі, яны ж сапраўды так думалі. Але ён не толькі быў самым разумным у нашай сям'і. Ён быў добрым ва ўсіх сэнсах. Ён ніколі ні на каго не злаваўся. Лічыцца, што людзі з рудымі валасамі вельмі лёгка выходзяць з сябе, аднак Алі ніколі не злаваўся, хоць і быў рудым. Я вам зараз раскажу, які ж ён руды быў.

Я пачаў гуляць у гольф, калі мне было яшчэ дзесяць гадоў. Аднойчы летам, калі мне было дванаццаць, гуляў я з мячом і ўсё такое — і раптам адчуваю, што варта мне толькі павярнуцца — і я ўбачу Алі. Я павярнуўся

і сапраўды ўбачыў, што Алі сядзіць на сваім веласіпедзе за плотам — плот цягнуўся вакол усёй пляцоўкі, — сядзіць там, у ста пяцідзесяці ярдах ад мяне, і глядзіць, як я гуляю. Вось які руды ён быў! Божухна, які ж ён быў добры! Бывае, так смяецца за сталом з нейкай думкі ў галаве, што ледзь са стула не зваліцца. Мне было трынаццаць, бацькі хацелі паказаць мяне псіхіятру і ўсё такое, бо я пабіў усе шыбы ў гаражы. Я не вінавачу іх. Сапраўды не вінавачу. Я спаў у гаражы ў ноч, калі памёр брат, і я разбіў гэтыя няшчасныя шыбы проста кулаком, сам не ведаю дзеля чаго. Я нават спрабаваў пабіць усе вокны ў фургоце, што быў у нас тым летам, але мая рука была ўжо разбітая, і я не мог гэта здзейсніць. Я разумею, што гэта было недарэчна, але ж хіба я ўсведамляў, што раблю, ды і не ведаеце вы Алі. Рука і цяпер, бывае, баліць на дождж, і яе цяжка моцна сціснуць у кулак, але мне ўсё роўна. У сэнсе, што я не збіраюся станавіцца якім хірургам там, ці скрыпачом, ці яшчэ кім такім.

Вам бы на яе паглядзець! Вы ніколі ў жыцці не бачылі такога маленькага, мілага і разумнага дзіця. Яна сапраўды разумная. Ведаеце, у яе ў школе з самага пачатку толькі лепшыя адзнакі. Па сутнасці, я адзіны дурань у сям'і. Мой брат Д. Б. — пісьменнік і ўсё такое, а мой брат Алі, пра якога распавядаў, быў сапраўдным чараўніком! Я адзіны натуральны дурань у сям'і. Але бачылі б вы Фібі! У яе рудыя валасы, крыху падобныя на тые, што былі ў Алі, улетку зусім кароткія. Яна закладвае іх за свае

маленькія прыгожанькія вушкі. Узімку яна іх адпуская. Часам мая маці заплятае іх, часам — не. Выглядае вельмі прыгожа. Ёй усяго дзесяць. Яна даволі худзенькая, як я, але ёй пасуе. Худзенькая, нібы фігурыстка. Аднаго разу бачыў, як яна пераходзіла праз Пятую авеню ў парк, тады я і заўважыў, што яна танюткая, быццам фігурыстка.

Яна б вам спадабалася. Разумееце, калі Фібі скажаш штосьці, яна дакладна зразумее, што ты маеш на ўвазе. Яе можна ўсюды браць з сабой. Калі возьмеш яе на абы-які фільм, яна разумее, што гэты фільм абы-які. Возьмеш на добры — яна разумее, што ён добры. Мы з Д. Б. узялі яе на французскі фільм «Жонка пекара», дзе грае Раймю. Ёй вельмі спадабалася! Але яе любімы фільм — «Трыццаць дзевяць прыступак» з Робертам Донатам. Яна ведае ўвесь гэты чортаў фільм на памяць, бо мы бралі яе глядзець яго дзесяць разоў. Напрыклад, калі гэты Донат хаваецца ад паліцэйскіх на шатландскай ферме і ўсё такое, Фібі слова ў слова разам з шатландцам у фільме прамаўляе: «Вы ясьцё селядзец?». Яна ведае ўсе рэплікі на памяць! А калі прафесар, які насамрэч нямецкі шпіён, падымае свой мезенец, на якім не хапае сустава, і паказвае яго Донату, Фібі, перш чым ён гэта зробіць, у цемры падносіць мне да твару свой мезенец.

Яна малайчына. Вам бы яна спадабалася! Адно, што яна надта ласкавая часам. Яна па-дзіцячы вельміэмацыянальная. Гэта сапраўды так. А яшчэ яна займаецца тым, што ўвесь час піша кніжкі. Праўда, яна іх не заканчвае. Усе яны пра дзіця з імем Хазел Уэзерфілд — але Фібі ніша «Хазл». Хазл Уэзерфілд — дзяўчынка-дэтэктыў. Яна нібыта сірата, але аднекуль з'яўляецца яе бацька. «Бацька ў яе заўсёды высокі прывабны джэнтльмен гадоў пад дваццаць». Гэта мяне забяўляе! Эх, Фібі! Далібог, вам бы яна спадабалася! Яна ўжо была разумнай, калі была зусім маленькай. Калі яна была зусім дзіцём, мы з Алі бралі яе з сабой у парк, асабліва па нядзелях. Алі меў караблік, які любіў пускаць, і мы бралі нашу Фібі з сабой. Яна надзявала белыя пальчаткі і ішла паміж намі як лэдзі і ўсё такое. А калі ў нас з Алі была нейкая размова, Фібі заўсёды слухала. Часам можна было і забыцца, што яна побач, бо яна была зусім маленькая, але Фібі заўсёды напамінала пра сябе. Заўсёды ўмешвалася! Піхне Алі ці мяне або яшчэ што і моўіць: «Хто? Хто гэта сказаў? Бобі ці лэдзі?». І мы

ёй тлумачылі, хто што сказаў, а яна адкажа: «Ага-а-а!» — і далей ідзе побач ды слухае. Алі таксама шалеў з яе. Я маю на ўвазе, што ён таксама яе любіў. Цяпер ёй дзесяць, і яна ўжо больш не такое маленькае дзяўчо, але яна дагэтуль усім падабаецца — усім, хто цяміць, вядома.

Бачна, што галоўны герой аддана, усім сэрцам любіць сваіх брата і сястру. У тэксце з'яўляюцца клічныя сказы, якія адлюстроўваюць найбольшае захапленне: «Вы б яго ўпадабалі!», «Божухна, які ж ён быў добры!», «Вам бы на яе паглядзеццё!», «Вам бы яна спадабалася!», «Гэта мяне забяўляе!», «Эх, Фібі!», «Далібог, вам бы яна спадабалася!». Холдэн шчыра імкнецца данесці чытачу, якія добрыя ў яго брат і сястра, таму ва ўрыўку паўсюдна сустракаецца канструкцыя «I mean...», якая ў перакладзе перададзена словамі «ведаецца, ...» ці «разумеецца, ...». Ён звяртаецца наўпрост да чытача, даказвае яму, што яго брат і сястра сапраўды лепшыя ў свеце.

І як жа ў жыцці падлетка без кахання! Па ўсім бачна, як герой саромеецца нават сабе самому прызнацца (улічваючы, што аповед пададзены накшталт дзённіка) ва ўласных пачуццях. Але тут сітуацыя, якую трапна ў сваім вядомым вершы падмячае Рыгор Барадулін: «Але ўсе чамусьці нас з табой на кніжках плюсавалі без сакрэту...». Так і чытач можа лёгка здагадацца пра ўсе пачуцці раней за самога героя. Для Холдэна каханне паюнацку святое, чыстае. Ён ненавідзіць свайго суседа па пакоі Стрэдлэйтэра, бо той ставіцца да дзяўчат груба і проста, няшчыра. Пры гэтым сам Колфілд нават памятае, колькі мячоў згубіла яго сяброўка падчас гульні ў гольф мінулым летам.

Раптам, выходзячы з лобі, я зноў прыгадаў Джэйн Галахер. Як успомніў, дык і забыць не мог. Я апусціўся ў праседжанае крэсла ў лобі і думаў, як яна са Стрэдлэйтэрам сядзела ў гэтай брыдкай машыне Эда Бэнксі, і, хоць я і быў упэўнены, што ў іх нічога не было — я ведаў Джэйн як аблупленую, — я ўсё ж не мог выкінуць яе з галавы. Я і праўда ведаў яе як аблупленую! Добра ведаў! Разумеецца, яна ж не толькі ў шашкі гуляла, яна любіла ўсялякі спорт, і пасля таго, як мы пазнаёміліся, мы ўсё лета ледзь не кожную раніцу разам гулялі ў тэніс, а падчас абеду — у гольф. Я сапраўды блізка з ёю сышоўся. Я маю на ўвазе, не ў фізічным сэнсе спазнаў — нічога такога, — мы проста паста-

янна бачыліся. Не абавязкова трэба лезці ў інтымныя адносіны, каб пасябраваць з дзяўчынай.

Пазнаёміліся мы таму, што яе даберман-пінчар прыблягаў у наш двор і рабіў свае справы на газон, што вельмі злавала маю маці. Яна патэлефанавала маці Джэйні і падняла вялікі гвалт наконт гэтага. Мая маці можа падняць добры гвалт праз такое. Пасля здарылася так, што праз пару дзён я ўбачыў, як Джэйні ляжала на жываце каля басейна нашага клуба, і павітаўся з ёй. Я ведаў, што яна жыве ў суседнім доме, але ніколі з ёй не размаўляў да гэтага. Калі я тады павітаўся, яна адказала холадна. Я перад ёй і так і сяк скакаў, каб даказаць, што мне абсалютна ўсё роўна, дзе яе сабака робіць свае справы. Ды хай хоць у гасцёўню ходзіць — мне да лямпачкі! У выніку, мы з Джэйні пасябравалі і ўсё такое. У той жа дзень я гуляў з ёй у гольф. Памятаю, яна згубіла восем мячоў. Так, дакладна восем! Я патраціў вагон часу, пакуль навучыў яе хаця б не заплюшчваць вочы, калі б'еш па мячу. Я добра падвучыў яе. Я шыкоўна гуляю ў гольф. Калі я вам скажу, за колькі падыходаў заканчваю гульню, вы мне не паверыце. Аднаго разу я амаль трапіў у караткаметражку, але ў апош-

нюю хвіліну перадумаў. Я разважыў, што калі ўжо не любіць кіно так, як яго не люблю я, то няшчыра дзавалаяць сябе здымаць у караткаметражцы.

Такім паўстае перад намі Холдэн Колфілд — галоўны герой знакамітага рамана Джэрэма Сэлінджэра «Лавец у жыце», які хтосьці добра назваў своеасаблівай «бібліяй» усіх падлеткаў. Герой супярэчлівы і крытычны, але адначасова добры, здольны любіць і спачуваць. Нясмелы ў каханні, але рэзкі ў выказваннях і думках. Равеснік Холдэна знойдзе ў ім аднадумца і сябра, дарослы — прыгадае жыццё, магчыма, пазайздросціць свежаму погляду, вострым меркаванням і дзеянням, бесклапотнаму, як праз гады здаецца, часу маладосці. Часу, калі можна не баючыся гойсаць у жытнім полі свабоды, пачуццяў і мар, нават не здагадаючыся, што недзе побач прорва і незаўважны лавец — ты сам, — у чыіх руках нараджаецца нябачнае «заўтра». Перакладчык жа знойдзе ў творах той аблог цалінны, што чакае руплівай працы, запрашае ў каторы раз пражыць гэтую невялікую гісторыю, каб далікатна і дасціпна перанесці яе ў іншую сістэму каардынат, у іншую культуру, на іншую мову.

Раздзел 24

Містар і місіс Анталіні жылі ў адной з тых шыкоўных кватэр, што ў Сатан-Плэйс, у якіх можна спусціцца на дзве прыступкі і трапіць у гасцёўню, бар і ўсё такое. Я быў у гэтай кватэры ўжо пару разоў, бо, калі я кінуў Элктан Хіл, містар Анталіні часцяком зазіраў да нас дамоў, каб даведацца, як мае справы. Тады ён яшчэ не ажаніўся. Пасля ж таго, як гэта здарылася, я пастаянна гуляў у тэніс з ім і яго жонкай у тэнісным клубе ў Форэст Хілс на Лонг-Айлендзе. Місіс Анталіні была сябрам гэтага клуба ды раскідвалася грашыма налева-направа. Яна выглядае старэйшай за містара Анталіні на добрых паўстагоддзя, але жывуць яны душа ў душу. Так адбылося таму, што абодва яны надта разумныя, асабліва містар Анталіні, хоць той у размове вастрэйшы на язык, чымсь на розум, як і Д. Б. Вось місіс Анталіні больш сур'ёзная. Яна нават хварэла на астму. Абудва яны чытаюць апавяданні Д. Б. — і місіс Анталіні таксама, — і калі Д. Б. паехаў у Галівуд, містар Анталіні патэлефанаваў яму і сказаў, каб ён гэтага не рабіў, Д. Б. усё адно з'ехаў. А містар Анталіні казаў, што таму, хто ўмее пісаць, як Д. Б., у Галівудзе рабіць няма чаго. Тое самае казаў і я.

Я б дайшоў да іх пешшу, бо не хацелася чапаць грошы з падарунка Фібі, але калі я выйшаў на вуліцу, мне зрабілася дрэнна. Нешта нібы галава закруцілася. Таму я ўзяў таксі. Я не хацеў браць, але давялося. Ды яшчэ ледзь не скарчанеў, покуль спаймаў тое таксі.

Містар Анталіні сам адчыніў дзверы, калі я пазваніў у званок, — ліфцёр, афэлак няшчасны, так і не дазволіў мне увайсці. Містар Анталіні быў апрануты ў халат ды тапкі і стаяў з кактэйлем у руцэ. Чалавек ён быў выкшталцоны і жлукціў, як той конь.

— Холдэн, хлапеча! — кажа. — Божухна, ды ты вымахаў на якіх паўметра. Рады бачыць!

— Як жыццё, містар Анталіні? Як там місіс Анталіні?

— Ды ў нас усё шыкоўна. Давай сюды тваю куртку, — ён прыняў у мяне куртку і павесіў яе. — А я ўжо думаў, што ты немаўля прынясеш ці што. Няма куды дзецца яму! Снег вочы заляпіў!

Часам ён любіць пусціць шпільку. Пасля ён павярнуўся і гукнуў у кухню:

— Ліліян! Ці гатовая кава?

Ліліян — гэта імя місіс Анталіні.

— Ужо гатовая, — адказала яна. — Гэта Холдэн? Прывітанне, Холдэн!

— Добры вечар, місіс Анталіні!

У іх дома заўсёды крык стаіць, бо яны ніколі разам не знаходзяцца ў адным пакоі. Гэта, канечне, пацешна.

— Садзіся, Холдэн, — прапанаваў містар Анталіні. Было відаць, што ён ужо выпіў. Пакой выглядаў так, нібы ў ім нешта толькі што святкавалі: усюды стаялі шклянкі, посуд з арэхамі.

— Прашу прабачэння за беспарадак, — прамовіў ён. — Мы прымалі знаёмых місіс Анталіні з Буфала... Пагасцявалі як трэба!

Я засмяяўся, а місіс Анталіні пракрычала мне нешта з кухні, але я не пачуў.

— Што яна сказала? — перапытаў я.

— Кажа, каб ты не глядзеў на яе, калі яна ўвойдзе. Яна толькі што з ложка. Мо цыгарэтку? Паліш?

— Дзякую, — я ўзяў цыгарэту са скрынкі. — Зрэдку палю, але пакрысе.

— Ды я веру, — ён падпаліў мне цыгарэту вялікай запальнічкай, што была на сталe. — Ага, дык, значыцца, вы з Пэнсі больш не ў адной лодцы.

Ён заўсёды размаўляў у такім стылі. Часам мяне гэта вельмі весяліла, часам — не. Ён гаварыў так надта часта. Не, я не маю на ўвазе, што ён не ўмее трапна казаць і ўсё такое — яшчэ як умее, — але ж бывае, што гэта выводзіць з сябе, калі хтосьці заўсёды кажа такім чынам: «Ага, дык, значыцца, вы з Пэнсі больш не ў адной лодцы.» Д. Б., бывае, як пачне гаварыць што-небудзь такое!

— Што здарылася? — запытаў містар Анталіні. — Як ты здаў англійскую? Пойдзеш у мяне зараз з хаты, калі заваліў яе, пісьменнік ты мой!

— Не-е, з англійскай усё добра. Але мы больш літаратуру вывучалі. За ўсю чвэрць напісаў толькі два сачыненні. Але я заваліў вуснае маўленне. Бралі мы такі курс, вуснае маўленне. Яго я і заваліў.

— Чаму так?

— Ай, ды я не ведаю.

Я не вельмі хацеў распавядаць пра гэта. У мяне ўвесь час кружылася галава, а тут раптам яшчэ і забалела страшэнна. Страшэнна забалела! Але было бачна, што ён зацікавіўся, таму я сёе-тое пачаў расказваць.

— Разумееце, на гэтых занятках кожны вучань павінен устаць перад класам і расказаць што-небудзь. Ну там імправізацыя і ўсё такое, вы павінны ведаць. І калі вучань адхіляецца ад тэмы, то трэба адразу ж хутка крычаць: «Адхіляешся!». Цярпець такога не магу! Таму і атрымаў кол!

— Чаму?

— Ну, я не ведаю. Усе гэтыя крыкі пра «адхіленне» мяне выводзілі! Тут справа ўва мне, бо мне падабаецца, калі хто адхіляецца ад тэмы. Так цікавей жа і ўсё такое!

— Ты хіба не хочаш, каб чалавек трымаўся тэмы, пра якую распавядае?

— Ды хачу, канечне! Я люблю, калі трымаюцца тэмы і ўсё такое. Але мне не даспадобы, калі гавораць пра нешта адно. Не ведаю. Ну не люблю я, калі хтосьці заўсёды расказвае пра адно і тое ж. Тыя, хто заўжды гаварылі на адну тэму, атрымалі вышэйшы бал — гэта яшчэ яно сабе. Але ж быў адзін вучань, Рычард Кінсела. Ён не вельмі строга прытрымліваўся тэмы, і яму заўсёды крычалі: «Адхіляешся!». Гэта быў жах нейкі, бо, па-першае, ён быў надта эмацыянальны хлопец — нерваваўся вельмі, яго вусны заўсёды дрыжалі, як яму надыходзіў час прамаўляць, і яго ледзь было чуваць з апошніх парт. Калі ж яго вусны хоць крыху пераставалі дрыжаць, ён прамаўляў цікавей за ўсіх! Ён, па сутнасці, таксама заваліў гэты прадмет. Ён атрымаў двойку, бо яму ўвесь час крычалі: «Адхіляешся!». Напрыклад, распавядаў ён пра ферму ў Вермонце, якую набыў яго бацька. Яму ўсю прамову крычалі: «Адхіляешся!», а настаўнік містар Вінсан паставіў яму кол, бо Кінсела не распавёў пра тое, якія жывёлы ёсць на ферме і якая гародніна там расце і ўсё такое. А хлопец той, ён пачне распавядаць пра ўсё гэта, а пасля раптам пераскочыць на ліст ад дзядзькі, які атрымала яго маці, і як дзядзька перанёс поліаміэліт, і што яму сорак два гады, і як яму не хочацца, каб яго праведвалі ў бальніцы, бо ён у такім стане. Гэта не мае нічога агульнага з фермай, я разумею, але ж гэта цікава! Цікава, калі чалавек распавядае пра свайго дзядзьку. Асабліва, калі ён пачынае нешта казаць пра ферму, а пасля нечакана пераскоквае на дзядзьку. Брыдка крычаць «Адхіляешся!», калі яму становіцца цікава, калі ён пачынае атрымліваць задавальненне. Не ведаю... Цяжка патлумачыць.

У мяне не было імгэнту спрабаваць нешта болей тлумачыць. Па-першае, у мяне шалёна забалела галава. Я маліў бога, каб місіс Анталіні прынесла каву. Цярпець не магу, калі хтось кажа, што кава гатова, а яе ўсё ніяк не прынясуць!

— Холдэн... Я задам табе адно збітае настаўніцкае пытанне. Ці не згодны ты, што ўсяму свой час і сваё месца? Ці ты не згодны, што калі хтосьці пачаў распавядаць пра ферму свайго бацькі, то яму варта прытрымлівацца гэтай тэмы, а не пераскокваць на хваробы дзядзькі? Ну ці калі хвароба дзядзькі такая ўжо спакуслівая тэма, то мо трэба пра яе адразу і распавядаць, а не пачынаць пра ферму?

Мне не вельмі хацелася асабліва разважаць пра гэта і штосьці там адказваць. У мяне расколвалася галава, і адчуваў я сябе паршыва. Шчыра кажучы, яшчэ і жывот схопіла.

— Ну, пэўна, так. Відаць, яму трэба было зрабіць гэтакім чынам. У сэнсе, што трэба было выбраць тэмай дзядзьку, а не ферму, калі яму так было больш цікава. Але, разумееце, справа ў тым, што часта ты не ведаеш, што табе цікава, пакуль не пачынаеш казаць пра нешта абсалютна нецікавае. Бывае, што ты і зрабіць з гэтым нічога не можаш. Як па мне, дык трэба пакінуць у спакоі чалавека, калі ён чымсьці нарэшце зацікавіўся і гэта прыносіць яму задавальненне. Вельмі люблю, калі хтосьці атрымлівае задавальненне. Гэта шыкоўна! Вы яшчэ не бачылі таго настаўніка, містара Вінсана. Ён бы і вас давёў, ён і ўвесь гэты чортаў клас! Ведаеце, ён увесь час талдычыў, каб ты аб'ядноўваў ды спрашчаў. А не ўсё можна аб'яднаць і спрасціць. Я маю на ўвазе, што наўрад ці ты што-небудзь спрасціш ці аб'яднаеш толькі

таму, што хтосьці патрабуе гэтага ад цябе. Вы не бачылі таго містара Вінсана! Так, ён вельмі разумны і ўсё такое, але ж мазгоў у яго — кот наплакаў.

— Нарэшце ваша кава, спадарства, — уставіла місіс Анталіні.

Яна ўвайшла з падносам, на якім былі кубачкі кавы, печыва і ўсё такое. — Нават не пазірай на мяне, Холдэн. Я толькі ўстала!

— Добры вечар, місіс Анталіні, — павітаўся я і пачаў прыпадымацца і ўсё такое, але містар Анталіні схапіў мяне за камізэльку і ўсадзіў назад. Валасы місіс Анталіні былі ўсе ў гэтых жалезных штуках, а на твары не было ні памады, ні ўсяго астатняга. Яна выглядала не надта прыгожа. Хутчэй, яна выглядала старой і ўсё такое.

— Я пакіну гэта тут. Налятайце абодва, — сказала яна, паставіўшы паднос на столік для цыгарэт і адсунуўшы пляшкі. — Як пажывае твая маці, Холдэн?

— У яе ўсё добра, дзякую. Я бачу яе зрэдку, але апошнім разам...

— Даражэнькі, усё, што можа спатрэбіцца Холдэну, знаходзіцца ў шафе з бялізнай, на верхняй паліцы. Я спаць, зусім стамілася, — прамовіла місіс Анталіні. Было сапраўды бачна, што яна стамілася. — Хлопцы, самі ж пасцелечыся?

— Так, дамо рады. Кладзіся хутчэй спаць, — сказаў містар Анталіні. Ён пацалаваў сваю жонку, яна развіталася са мной і пайшла ў спальню. Яны заўсёды цалуюць адно аднаго перад усімі.

Я выпіў крыху кавы і ледзь адкусіў кавалак печыва, бо яно было як камень. Містар Анталіні выпіў яшчэ віскі. Ён п'е яго крэпкім, нічым не разбаўляючы. Так і да алкагалізму дайсці можна, калі не сачыць за сабой.

— Я абедאў з тваім бацькам некалькі тыдняў таму, — раптам прамовіў ён. — Ці ты ведаў пра гэта?

— Не, не ведаў.

— Але ж ты, канечне, ведаеш, што ён шалёна хвалюецца за цябе.

— Ведаю, ведаю, што хвалюецца, — адказаў я.

— Відавочна, што перад тым, як мне патэлефанаваць, ён атрымаў вялікі і несучышальны ліст ад твайго апошняга дырэктара, у якім было сказана, што ты не прыкладаеш ніякіх намаганняў. Прапускаеш заняткі, прыходзіш непадрыхтаваны. Увогуле, абсалютна нічога...

— Я не прапускаю ніякіх заняткаў. Прапускаць не дазваляюць. Ну, пару разоў прапусціў некалькі, кшталту вуснага маўлення, пра якое я распавядаў, але ж, калі казаць увогуле, то надта не прапускаў.

Мне абсалютна не хацелася гэта абмяркоўваць. Кава крыху супакоіла мой страўнік, але галава ўсё яшчэ шалёна балела.

Містар Анталіні зноў запаліў. Дыміў ён, як лазня ў суботні дзень. Пасля сказаў:

— Па шчырасці, халера яго ведае, што табе параіць, Холдэн.

— Я ведаю, са мной цяжка. Я разумею.

— У мяне адчуванне, нібы ты ляціш у нейкую страшную прорву. Але я не ведаю добра, што да чаго... Ты мяне слухаеш?

— Так.

Было бачна, што ён спрабуе засяродзіцца і ўсё такое.

— Мо здарыцца так, што ў трыццаць гадоў ты будзеш сядзець у якім бары, ненавідзячы кожнага прысутнага, падобнага да гульцоў тваёй універсітэцкай футбольнай каманды. А мо ты будзеш у той ступені адукаваны, каб ненавідзець людзей, што кажуць: «Смяяцца над ім...». Ці мо ты скончыш клеркам у офісе ды будзеш кідацца сашчэпкамі ў стэнаграфістак. Я ж не ведаю. Ты разумеш, да чаго я ўвогуле вяду?

— Так, канечне, — сказаў я. Я яго разумеў. — Але вы не маеце рацыю, калі кажаце, што я буду ненавідзец. У сэнсе, усіх гэтых футбалістаў і ўсё такое. Вы памыляецеся. Я ж не ўсіх ненавіджу. Вось бывае, што на нейкі момант узненавіджу каго-небудзь, кшталту Стрэдлэйтэра з Пэнсі ці таго Роберта Эклі. Так, я іх ненавідзеў, я згодны, але гэта не працягвалася доўга — вось я пра што кажу. Часам, калі не бачыш іх доўга, калі яны не заходзяць у пакой або калі не ўбачу іх у сталоўцы раз-другі, то ўжо і сум забірае. У сэнсе, я пачынаю па іх сумаваць.

Нейкі час містар Анталіні маўчай. Ён устаў, кінуў яшчэ лёду ў віскі і вярнуўся на месца. Было бачна, што ён пра штосьці думае. Я спадзяваўся, што ён працягне размову раніцай, а не цяпер, але яго ўжо панесла. Людзей заўсёды цягне на размову, калі табе зусім не хочацца размаўляць.

— Добра. Цяпер паслухай, што я табе скажу... Магчыма, я цяпер не сфармулюю гэта як трэба, але я напішу табе ліст праз пару дзён. Тады ты ўсё дакладна зразумееш. Але ж цяпер усё адно паслухай, — ён зноў пачаў збірацца з думкамі і пасля працягнуў. — Тая прорва, у якую ты ляціш, гэта не звычайная прорва, жудасная прорва. Той, хто падае туды, не здольны адчуць дно, а ўсё ляціць і ляціць. Гэта здараецца з людзьмі ў той ці іншы перыяд жыцця, калі яны не могуць знайсці для сябе нічога цікавага ва ўласным асяроддзі. Таму яны перастаюць шукаць. Яны перастаюць яшчэ перад тым, як тыя пошукі пачаць. Чуеш?

— Так, сэр.

— Дакладна?

— Так.

Ён устаў, наліў сабе яшчэ віскі і вярнуўся на месца. Пасля ён доўга сядзеў моўчкі.

— Я не хачу пужаць цябе, — сказаў ён, — але я вельмі добра бачу, як ты самааддана кладзеш жыццё на нейкую лухту, — ён дзіўна зірнуў на мяне. — Калі я напішу табе што-небудзь, прачытаеш уважліва, зберажэш?

— Так. Канечне, — паабяцаў я і насамрэч збярог той ліст, што ён тады даў.

Ён пайшоў да стала ў процілеглым баку пакоя і, не сядячы, напісаў штосьці на кавалку паперы. Пасля ён вярнуўся, трымаючы ў руцэ гэты кавалак.

— Дзіўна, але гэта напісаў не паэт. Гэта напісаў псіхааналітык, якога звалі Вільгельм Штэкель. Вось што ён... Ты мяне слухаеш?

— Так, слухаю, канечне.

— Вось што ён напісаў: «Адзнакай чалавека нясталага з'яўляецца тое, што ён хоча аддаць жыццё за высокую справу, сталы ж чалавек дзеля высокай справы хоча спакойна жыць».

Ён нахіліўся і даў мне цыдулку. Я перачытаў яе, паклаў у кішэню і падзякаваў яму. Гэта было міла з яго боку, што ён так клапаціцца пра мяне. Ну сапраўды ж! Праблема была ў тым, што я ніяк не мог сабраць думкі ў кучу. Шчыра кажучы, я добра стаміўся.

Ён жа, відаць, не стаміўся ані. І пры гэтым ужо няслаба выпіў.

— Думаецца мне, што аднойчы, — сказаў ён, — табе трэба будзе выбраць свой шлях. І тады ўжо трэба будзе ісці па ім. Адразу. Не чакаючы ніводнага імгнення. Ніводнага.

Я кіўнуў, бо ён глядзеў найпрост на мяне і ўсё такое, але надта не цяміў, пра што ён. Разумеў нешта трохі, але не ўпэўнены, што правільна. Стаміўся вельмі.

— Не хачу гаварыць табе гэта, — прамовіў ён, — але я думаю, што, калі ты вырашыш, якім шляхам ты хочаш ісці, першым тваім крокам будзе школа. Табе давядзецца шчыра вучыцца. Ты вучань, падабаецца табе гэта ці не. Цябе цягне да ведаў. І калі ты адолееш усіх гэтых містараў Вінсаў і іх вуснае маўленне...

— Містараў Вінсанаў, — выправіў я.

Ён хацеў сказаць «усіх містараў Вінсанаў», а не «ўсіх містараў Вінсаў». Хаця, напэўна, не трэба было яго перапыняць.

— Добра, містараў Вінсанаў. Вось калі ты адолееш усіх гэтых містараў Вінсанаў, ты будзеш усё шчыльней набліжацца — калі ты захочаш, будзеш шукаць іх і чакаць іх — да тых ведаў, што стануць часткай твайго сэрца. Акрамя гэтага, ты ўбачыш, што ты не першы, хто выклікаў у людзей разгубленасць і нават страх. Ты зусім не адзін такі, і гэта цябе заспакоіць, надасць сіл. Многія, вельмі многія перажылі тыя духоўныя і маральныя праблемы, якія перажываеш ты. На шчасце, некаторыя запісвалі свае перажыванні. Ты можаш вучыцца на гэтых перажываннях, калі захочаш. Таксама, як і ты аднойчы, калі табе будзе што сказаць, зможаш навучыць кагосьці. Узаемадапамога — гэта прыгожа. Яна не абавязкова толькі ў адукацыі. Яна і ў гісторыі, і ў паэзіі.

Ён спыніўся, зрабіў вялікі глыток і прамаўляў далей. Разышоўся ён добра. Барані бог прыпыняць яго ці яшчэ што.

— Я не кажу табе, — працягнуў ён, — што толькі адукаваныя людзі або вучоныя здольны зрабіць каштоўны ўнёсак у жыццё. Гэта не так. Але хачу сказаць, што адукаваныя людзі, вучоныя, пры ўмове, што яны разумныя і творчыя — што, на жаль, здараецца рэдка, — здольныя пакінуць пасля сябе нашмат больш каштоўнага, чым проста разумныя і таленавітыя. Яны імкнуцца выявіць сябе найбольш трапна і звычайна даводзяць справу да канца. І, што самае важнае, у дзевяці з дзесяці выпадкаў вучоныя паводзяць сябе больш сціпла, чым проста разумныя людзі без адукацыі. Разумееш, пра што я?

— Так, сэр.

Ён зноў даволі доўгі час сядзеў моўчкі. Не ведаю, ці здаралася з вамі такое, што вам цяжка сядзець з кімсьці, хто пра нешта думае і чакаць, пакуль ён загаворыць. Ну цяжка ж, сапраўды. Я ледзь трымаўся, каб не пазяхаць. Не, мне не было сумна ці яшчэ што, ні ў якім разе, але мне раптам так адчайна захацелася спаць.

— Існуе яшчэ адна перавага акадэмічнай адукацыі для цябе. Калі будзеш паглыбляцца ў вучобу, ты пачнеш адчуваць свае разумовыя здольнасці. Што табе падыходзіць, а што не. І праз некаторы час ты зразумееш, як працуе тваё мысленне. Сэнс у тым, што гэта дапаможа табе не марнаваць час на ідэі, якія табе не падыходзяць, якія не па табе. Так ты зразумееш сапраўдны памер твайго розуму і пачнеш трапна падбіраць яму працу.

Але раптам я пачаў пазяхаць. Ну што за ёлуп, але ж нічога не зробіш! Містар Анталіні толькі засмяяўся.

— До-обра! — ён усміхнуўся і ўстаў. — Давай слаць табе ложка!

Я пайшоў за ім да шафы, ён паспрабаваў дастаць мне бялізну з верхняй паліцы, але з бакалам у руцэ ў яго гэта не надта атрымлівалася. Таму ён дапіў віскі, паставіў бакал на падлогу і выцягнуў бялізну. Я дапамог данесці яе да канапы, якую мы слалі разам. Ён быў не вельмі спрытны наконт гэтага. Не мог як трэба ўсё паслаць. Але мне было ўсё адно. Я ўжо стоячы засынаў, бо вельмі стаміўся.

— Ну а як там твае дзяўчаты?

— Добра, — субяседнік з мяне быў ніякі, размаўляць мне не хацелася.

— Як Салі?

Ён ведаў Салі Хейс. Я аднойчы іх пазнаёміў.

— З ёй ўсё нармальна. У нас было спатканне ў абед. — Божухна, нібы гадоў дваццаць прайшло! — У нас з ёй не вельмі шмат агульнага.

— Да шаленства прыгожае дзяўчо! А што з той, іншай дзяўчынай, з якой, ты казаў, пазнаёміліся ў Мэйне?

— А-а-а, Джэйн Галахер. У яе ўсё добра. Мо патэлефаную ёй заўтра.

Мы нарэшце паслалі ложка.

— Ну вось, можаш класціся, — прапанаваў містар Анталіні. — Праўда, халера яго ведае, куды ты будзеш дзяваць свае гэтыя ногі.

— Ды нічога. Я ўжо прывык спаць на кароткіх ложках, — адказаў я, — дзякуй шчыры, сэр. Вы і місіс Анталіні сапраўды выратавалі мне жыццё гэтай ноччу.

— Ты ведаеш, дзе ванна. Калі што спатрэбіцца — кліч. Я яшчэ пасяджу ў кухні. Святло не будзе замінаць?

— Ды не — якое там. Дзякуй шчыры!

— Кінь ты. Дабранач, хлопча.

— Дабранач, сэр. Шчыры вам дзякуй!

Ён пайшоў у кухню, а я пайшоў у ванну, распрануўся там і ўсё такое. Я не пачысціў зубы, бо не меў з сабой зубной шчоткі. У мяне не было і піжамы, а містар Анталіні забыўся мне прапанаваць яе. Таму я проста вярнуўся ў пакой, выключыў святло каля канапы і залез пад коўдру ў адных портках. Канапа была занадта кароткая для мяне, але я мог спаць хоць стоячы і не заўважыў бы. Некалькі секунд я ляжаў, думаючы пра ўсё тое, што сказаў мне містар Анталіні. Пра вызначэнне разумовых здольнасцей і ўсё такое. Ён і праўда быў вельмі разумны мужык. Але я болей не мог трымаць вочы расплюшчанымі і праваліўся ў сон.

Пасля здарылася такое... Я нават не хачу распавядаць пра гэта.

Я раптам прачнуўся. Я не ведаў, колькі было часу і ўсё такое, але я прачнуўся. Я адчуў штосьці на маёй галаве, мужчынскую далонь. Я ледзь не пасівеў! Гэта было не што іншае, як далонь містара Анталіні. Ён сядзеў на падлозе, адразу ля канапы, у цемры, ён гладзіў мяне па чортавай галаве! Ды я на метраў сто падскочыў!

— Што вы творыце? — запытаў я.

— Нічога. Проста сяджу тут, цешуся з цябе...

— Якога чорта вы робіце? — паўтарыў я. Я не ведаў, што і казаць, я быў у шоку!

— Ты не можаш размаўляць цішэй? Я проста сяджу тут.

— Усё адно мне трэба ісці, — сказаў я.

Як жа мяне трэсла! Я пачаў навобмацак у цемры апранаць свае штаны. Я ўсё ніяк не мог іх нацягнуць, бо вельмі нерваваўся. Пабачыў я ў школе гэтых чортавых вычварэнцаў болей, чым хто. А калі я быў побач, яны заўсёды вар'яцелі.

— Куды табе трэба ісці? — запытаўся містар Анталіні.

Ён спрабаваў паводзіць сябе вельмі-вельмі звычайна, па-сяброўску і ўсё такое, але ён не быў, каб яго халера, звычайным. Паверце мне!

— Я пакінуў усе свае сумкі на вакзале. Думаю, трэ было б з'ездзіць забраць. Там усе мае рэчы.

— Яны будуць там і раніцай. А цяпер вяртайся ў ложкак. Я сам іду спаць. Што з табой такое здарылася?

— Ды нічога не здарылася, там проста ўсе мае грошы і рэчы. Я зараз вярнуся. Вазьму таксі і вярнуся, — сказаў я. (Божухна, ды я ледзь шыю не скруціў у цемры.) — Справа ў тым, што грошы не мае, гэта грошы маці і...

— Не дурыся, Холдэн. Вяртайся ў ложкак. Я таксама буду класціся. Грошы твае і раніцай будуць у бяспецы...

— Не, не, мне трэба ісці. Мне сапраўды трэба!

Я быў амаль поўнасю апрануты, толькі не мог знайсці свой гальштук. Усё ніяк не мог успомніць, дзе я яго кінуў. Я апрануў куртку, не знайшоўшы яго. Містар Анталіні сядзеў у вялікім крэсле крыху наводдаль і пазіраў на мяне. Было цёмна і ўсё такое, я не мог добра бачыць яго, але я дакладна ведаў, што ён глядзіць на мяне. Ён усё яшчэ піў. Я бачыў у яго руцэ нязменны бакал.

— Ты вельмі дзіўны хлопец.

— Ведаю, — адазваўся я.

Я нават ужо не шукаў свой гальштук. Таму я выйшаў без яго.

— Дабранач, сэр — сказаў я — Шчыры дзякуй!

Ён працягваў ісці за мной да дзвярэй, а калі я выклікаў ліфт, стаў на парозе. Ён зноў паўтарыў, што я «вельмі дзіўны хлопец». Так, дзіўны, каб яго пранцы! Ён стаяў на парозе, ажно пакуль гэты няшчасны ліфт не прыехаў. Клянуся, я чакаў той кляты ліфт паўстагоддзя!

Я не ведаў, пра што гаварыць, пакуль чакаў ліфт, а ён стаяў у дзвярах, таму я сказаў:

— Я збіраюся пачаць чытаць добрыя кніжкі. Праўда, пачну, — ну трэба ж было нешта гаварыць. Было вельмі няёмка.

— Бяры свае рэчы і адразу вяртайся сюды. Я пакіну дзверы адчыненымі.

— Шчыры дзякуй, — сказаў я. — Да пабачэння! — Ліфт

нарэшце прыехаў. Я ўвайшоў у яго і пачаў спускацца. Божухна, як жа мяне трэсла, і пот прабіў таксама. Калі адбываецца такое вычварэнства, я пачынаю патнець, як шалёны. З дзяцінства са мной здаралася такое разоў дваццаць. Цярпець не магу!

Уладзіслаў Салодкі: «Гэта сапраўды вялікае майстэрства — дайсці да падлетка»

Калі настаўнікі ў школе раілі нам прачытаць «Лаўца ў жыце», я прачытаў, і мне спадабалася. Але, магчыма, тады я не ацаніў гэты твор так, як павінен быў ацаніць. Прынамсі, не быў ад яго ў такім захапленні, як большасць. Пазней зразумеў: форма твора нагадвае дзённік, а я прывык да больш класічнага апавяду, ад трэцяй асобы. І вось літаральна ў мінулым семестры ў спісе літаратуры па адной дысцыпліне, па якой трэба было здаваць нам іспыт, я знайшоў сярод іншага «The Catcher In The Rye» і прачытаў гэты твор па-англійску. І больш пра яго зразумеў. Ён ужо не быў мне бліжэйшым эмацыянальна, але стаў бліжэйшым аўтар. Сэлінджэр змог так удала перадаць стыль маўлення падлетка, што зацікавіў мяне як даследчыка. Яшчэ больш падштурхнуў той факт, што такі папулярны твор не мае перакладу на беларускую мову. І ў школе яго абыходзяць, хоць маглі б засяроджваць на ім больш увагі.

У назвах перакладаў на іншыя мовы няма, у адрозненне ад рускага варыянта («Над пропастью во ржи»), ніякай згадкі пра прорву. Паўсюль гучыць як па-англійску — «Лавец у жыце». Назва ідзе ад таго кавалка, дзе апісваецца жыта і дзе сапраўды фігуруе прорва з усёй метафарычнай карцінай. Зразумела, адкуль у рускамоўнага перакладу такая назва, але як перакладчык я маю права не пагадзіцца. Я лічу, што без чытання твора, толькі праз назву, ніколі не зразумець, пра што твор, а калі ён ужо прачытаны, то зразумелая і назва. Што да рускага перакладу ўвогуле, то ён якасны, вельмі якасны. Але ў ім назіраецца тыповая тэндэнцыя перакладаў на рускую мову — імкненне крыху падвышаць стыль, змякчаць вострае, пазбягаць прымітыўнага, амаль не дапускаць слэнг. У арыгінале па ўсім творы сустракаецца *and all* — «і ўсё такое». Гэта каб перадаць падлеткавасць маўлення, каб запоўніць паўзу так, як запаўняюць яе падлеткі. Мая галоўная прэтэнзія да рускага перакладу — я не памятаю, каб гэтая канструкцыя — варыянт перакладу *and all* — паўтаралася і паўтаралася. З-за таго, што яна апушчана дзеля большай густоўнасці тэксту, гэта ўжо не тая кніга, якой з’яўляецца арыгінал. Часам цікава сачыць за тым, як перакладчыца на рускую выкручвалася, стараючыся змякчаць тэкст. Часам гэта апраўдваеш, часам не — бо многія страты неапраўданыя. Я ў сваім перакладзе стараўся пазбягаць такога змякчэння. У мяне таксама не атрымалася паўсюль ставіць «і ўсё такое», але...

У мяне цяпер больш глыбокія адносіны з гэтым творам. Я параіў бы яго прачытаць і даросламу чалавеку. Некалькі разоў чуў пра Сэлінджэра як пра гэткага Хемінгуэя сваіх гадоў. Яго творчасць глыбей, чым тое, што на паверхні, «Лавец у жыце» — нешта большае, чым падлет-

кавая кніжка. Мне падаецца, тыя, хто захапляюцца ёю ў сталым узросце, проста разгадалі яе феномен. Дарослы чалавек настолькі трапна піша мовай падлетка і так удала кладзе на паперу падлеткавыя эмоцыі. Ён, дарэчы, быў супраць таго, каб здымаць па яго творы фільм, бо сыграць у ім галоўную ролю мог толькі ён... Адзінае месца ў тэксце, дзе прысутнічае дарослы Сэлінджэр, — гэта той невялікі абзац пра лаўца ў жыце. Тут ён адкрывае сябе, глядзіць на сябе. Хоць не варта ўспрымаць твор як аўтабіяграфію. Падлеткі вольна бегаюць у жыце, не разумеючы, што побач можа быць прорва, а лавец — гэта аўтар, здольны зразумець гэтае нігілістычнае падлеткавае стаўленне да ўсяго, і абараніць іх. Гэта кніга-дапаможнік. Не зверху, не па-настаўніцку яна дае тлумачэнні і не пабацькоўску кідае нейкія ўстаноўкі, а размаўляе з падлеткам на яго мове, па-сяброўску і шчыра.

Гэта сапраўды вялікае майстэрства — дайсці да падлетка.

Даведка «М»

Уладзіслаў Салодкі — студэнт 4-га курса факультэта сацыякультурных камунікацый БДУ. Выпускнік Глыбоцкай раённай гімназіі, выкладчыкі якой — «настаўнікі ад Бога». Пераможца алімпіяд па беларускай мове, ён мог прайсці без ЦТ на філфак Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Машэрава, але зразумеў, што душа патрабуе нечага новага. «У дыплومه ў мяне будзе напісана “лінгвіст-перакладчык”, мяне вельмі задавальняе ў гэтай фармулёўцы першае слова», — гаворыць Уладзіслаў. Збірае словы роднай мовы «ў скарбонку, як інструменты», якімі прыйдзецца далей працаваць. Калі выкладчыкі паведамілі, што накіруюць яго на практыку ў «Маладосць», ён... «падзякаваў Богу». ❖

Практыкант «Маладосці» Уладзіслаў Салодкі атрымлівае ў падарунак ад кампаніі «Модум — наша касметыка» набор **ASOBA** — касметыку, якая размаўляе са сваім карыстальнікам на яго мове.